

שדה הגז לווייתן לא יפותח בשנים הקרובות אלא אם המדינה תתערב ותפעל לפיתוח השדה.

29 מרץ, 2015

שדה הגז לווייתן לא יפותח, ככל הנראה, בשנים הקרובות והגז הטבעי ישאר במעבה הים ללא תלות בהחלטות של דויד גילה ורגולטורים אחרים וללא קשר לפעולות המדינה לפרוק המונופול וקביעת מחירי הגז הטבעי, **אלא אם המדינה תתערב ותפעל לפיתוח השדה.**

פיתוח שדה הגז הטבעי לווייתן ע"י השותפים בלווייתן, תלוי באפשרות למכור את הגז, לשוק יציב לתקופה ארוכה, במחיר סביר, ובהיקף המערך בכ- 10 BCM לשנה. אם אין בנמצא צרכני גז כאלו, לא תהיה אפשרות כלכלית לפתח את שדה לווייתן. כיום, בתנאי השוק העולמי שנוצרו בשנה האחרונה, [אין צרכנים כאלו](#), אין למי למכור את הגז בחוזים ארוכי טווח ובמחירים שישימשו בסיס לכדאיות כלכלית. האפשרות למכור גז טבעי לצרכנים באירופה ובאסיה נמוכה מאוד, [אין אפשרות טכנית-כלכלית להניח צינור גז לאירופה](#), והשוק הישראלי אינו מספיק גדול להצדיק את ההשקעות בפיתוח לווייתן.

בסוף יוני 2014, נמצאו תאגידי הגז בישראל במצב פנטסטי. עם שוק ישראלי גדול ו'שבוי', עם אפשרויות ייצוא שנראו בלתי מוגבלות החל מיצוא גז נוזלי LNG לאירופה ולמזרח אסיה, ועד ייצוא גז בצינורות למצרים ולמדינות השכנות.

השוק הישראלי הינו מספיק גדול ואיפשר קבלת הלוואות מהבנקים שכיסו את כל הוצאות הפיתוח של תמר. אפשרויות ייצוא גז נוזלי למזרח אסיה הביאו את חברת הענק האוסטרלית וודסיד לחתימת הסכם כוונות להשקעה ולשותפות בלווייתן, אפשרויות ייצוא הגז למדינות השכנות כמו בצינור לטורקיה ומכירת גז למצרים הן לשוק המקומי והן למתקני הנזלת הגז המושבתים במצרים, לצורך ייצוא לאירופה כל אלו היו הבסיס לתחושת ההצלחה של תאגידי הגז. ולמנהלי תאגידי הגז היו סיבות מוצקות טובות לאופטימיות: מאגר תמר מוכר מזה שנה גז לישראל והמכירות במחצית הראשונה של 2014 הסתכמו [בכ- 650 מיליון דולר](#), בסוף מרץ הם קבלו את [שטרי החזקות להפקה ולפיתוח של גז טבעי בלווייתן](#) הטומן בחובו גז טבעי בשווי של למעלה מ-100 מיליארד דולר ועומד בפני פיתוח, ובשבועות הקודמים חתמו שותפות תמר ולווייתן על מכתבי כוונות עם [בריטיש גז ויוניון פנוסה](#) לאספקת גז טבעי בהיקף של כ-170 BCM מתמר ומלווייתן למתקני ההנזלה שלהן במצרים, בשווי של כ-30 מיליארד דולר.

אלא שמאז התמונה השתנתה בתכלית, ואפשרויות הייצוא הגדולות נגוזו כמעט לחלוטין. מחירי הנפט והגז קרסו ביותר מ-50% מרמת המחירים במחצית 2014 עקב ירידה בביקושים בעיקר במזרח אסיה, ומצד שני עלייה בהפקת הנפט והגז מפצלים בארה"ב, ומשדות גז ענקיים ומתקני הנזלה חדשים שנכנסו לפעילות בתקופה האחרונה, או שיכנסו לעתיד בקרוב. מצריים יצאה מתקופה של שלש וחצי שנות מהומות, נראה שהמשטר שם התייצב אחרי בחירת הנשיא א-סיסי ביולי 2014 והוא פועלת בנמרצות להגדיל את תפוקת הגז במצרים.

מתברר שכל האופציות לייצוא מסובכות מאוד מבחינה כלכלית או פוליטית. ייצוא הגז כגז טבעי נוזלי יקר מאוד. הגז הישראלי אינו תחרותי דיו כדי שיוכל להתחרות בגז הנוזלי של מדינות אחרות שמגיע ממזרח אפריקה, קטאר, טורקמניסטן, ואוסטרליה, ויהיה היקר ביותר מכל האופציות הללו. ולגבי ייצוא למדינות השכנות ירדן לא צריכה הרבה גז, ייצוא באמצעות צינור לטורקיה טומן בחובו סיכונים פוליטיים רבים, ויצוא באמצעות צינור למצרים יהיה אפשרי לתקופה של 4-5 שנים, זמן קצר מידי כדי להצדיק כלכלית ולבסס עליו את ההשקעות הנדרשות להקמת צינור גז למצרים ולפיתוח שדה לווייתן

בסביבה עסקית זו, נובל אנרג'י וקבוצת דלק המחזיקות בשדות הגז תמר, לווייתן ואפרודיטה (בקפריסין) פועלות למציאת קונים לגז הטבעי משדות אלו. בשנה האחרונה התבשרנו על חתימת מספר מזכרי הבנה MOU לייצוא גז למצרים, לירדן, ולספרד דרך מצריים. אף אחד ממזכרי ההבנה האלו לא התגבש להסכם מחייב. גם [הסכם דולפינוס](#) שנחתם לאחרונה אינו מחייב את שני הצדדים למכור ולרכוש את הגז.

החדשות מהשבועות האחרונים נראות מבטיחות יותר. בימים אלו מתקיימים דיונים מתקדמים בקפריסין ובמצרים לייצוא גז טבעי משדה הגז אפרודיטה למצרים ולירדן. שדה אפרודיטה נמצא בבלוק 12 במים הכלכליים של קפריסין, ומכיל כ-4.5 TCF גז טבעי (כמחצית משדה תמר). ב-14 למרץ פורסם כי קפריסין ומצרים חתמו על מזכר הבנות לבחינת פתרונות טכניים להובלת גז טבעי באמצעות צינור תת-ימי מאפרודיטה למצרים. [נובל אנרג'י צפוי להכריז על שדה אפרודיטה כמסחרי](#) בתוך מספר שבועות. עוד נמסר כי קפריסין גנזה לעת עתה, את התוכניות שלה בתחום גז נוזלי LNG. בן דילון, סגן הנשיא לתקשורת וקשרי ממשל לנובל אנרג'י, מסר [בכנס הגז במזרח הים התיכון השלישי](#) שהתקיים בקפריסין ב-17-18 למרץ, כי נובל קרובה להגשת תכנית פיתוח למשאבי הגז מהשדה אפרודיטה בקפריסין, תגלית הגז הטבעי השלישית בגודלה באגן המזרחי של הים התיכון. דילון אמר כי חלה התקדמות גדולה בדיונים של נובל עם ממשלת ישראל בשבועיים האחרונים ליצירת מסגרת להתגבר על מכשולים רגולטוריים מתמשכים.

Dillon also noted that Noble has made great progress with the Israeli government in the last two weeks to create a framework to overcome persistent regulatory hurdles. לדבריו, יש צורך בבהירות ביני הגבלים עסקיים ומיסוי בישראל כדי לקדם את הסיבוב הבא של פרויקטים גדולים בישראל, המשך הפיתוח של לווייתן, וההרחבה של שדה תמר. כל זה יאפשר לסיים עסקות יצוא אזוריות בתקופה הקרובה, ובכלל זה פרויקטים לאספקת גז טבעי למצרים ולירדן. (ככל הנראה מדובר במשא ומתן עם בריטיש גז שמתקדם לקראת חתימת הסכם). לדברי דילון: "יש הזדמנות יוצאת דופן לספק אנרגיה ולתת ביטחון כלכלי לקפריסין וישראל", כמו גם לאזור מזרח הים התיכון הרחב יותר.

לא ברור מה וכמה מכל זה אכן יתממש, אלא שגם אם חלק מהתפתחויות אלו יתממש לא ברור כלל אם כיום יש כדאיות כלכלית בפיתוח שדה לווייתן.

במצב רגיל, אפשר היה לטעון שאין כלל בעייה שהגז בלווייתן ישאר במעבה האדמה לעתיד, אלא שמשק הגז בישראל אינו 'במצב רגיל'. אספקת הגז הטבעי לישראל מגיעה משדה גז אחד, במערכת צינורות אחת, ומאסדת הפקה אחת, וכל תקלה, טכנית או אחרת, תשבש את אספקת הגז בתוצאות קשות למשק הישראלי. כיום, יותר מ-50% מהחשמל בישראל מופק מגז טבעי, רוב מפעלי התעשייה הגדולים תלויים בגז טבעי, ולכן אמינות אספקת הגז הינה בעלת חשיבות אסטרטגית. ישראל חייבת להקטין סיכונים אלו ולהבטיח את אספקת הגז הטבעי. המשמעות היא יתירות – Redundancy, עוד שדות גז, עוד מערכות צנורות להובלת הגז, ועוד אסדות הפקה. לכן צריך לפתח את שדה לווייתן במהירות האפשרית.

למרות האמור לעיל בדבר אי הכדאיות של ייצוא גז מישראל, אפשר יהיה לפתח את שדה לווייתן אם המדינה תקח עליה חלק מההוצאות לפיתוח השדה, משיקולים של בטיחות אנרגטית, מתפיסה שהמדינה חייבת לנהל ולפקח על הפעילות בתחום זה, ומראיית הגז כמשאב שכל אזרחי המדינה צריכים להינות ממנו למשך שנים ארוכות.

הכסף נמצא [ב'קרן הגז' של בנק ישראל](#) ומקורו ברכישות המטח של הבנק, בהיקף של כרבע מיליארד דולר לחודש, במסגרת התכנית לקיזוז השפעתה של הפקת הגז הטבעי על שער החליפין. אפשרות נוספת לאבטחת אספקת הגז לישראל היא חיבור לשדה אפרודיטה בקפריסין. אם אכן יחתם הסכם לייצוא גז מאפרודיטה למצרים, והשדה יפותח, אזי יש מקום לשקול השקעה של ממשלת ישראל בצינור שיחבר את אפרודיטה לישראל.

מודל זה, בו המדינה משתתפת במימון פיתוח השדה בתמורה לחלק מהרווחים ממנו, נהוג בהולנד באמצעות החברה הממשלתית EBN, ובנורבגיה באמצעות תאגיד SDFI.

חשוב שבישראל נשקול בחיוב שיטה זו.

אמנון פורטוגלי
חוקר במרכז חזן במכון ון-ליר